

Nieuwsbrief

JULI 2007

COLOFON

NIEUWSBRIEF CANTONSPARK

Juli 2007

De Nieuwsbrief van de Vrienden van het Cantonspark verschijnt twee keer per jaar.

REDACTIE

Huub van der Aa

Angelique Bosch van Drakestein

Rob Samson

INFORMATIE

Vrienden van het Cantonspark

Secretaris: Mevr. G.H.J. de Lange-Meijer,

Rembrandtlaan 29, 3741 TA Baarn

Tel: 035 - 541 3356

E-Mail: secretariaat@cantonspark.nl

HOE WORDT U DONATEUR?

Voor een bijdrage van minimaal € 17,50 per jaar bent u donateur van de Stichting Vrienden van het Cantonspark.

U steunt ons daarmee om het

Cantonspark als waardevolle tuin voor Baarn te behouden.

Stort uw bijdrage op:

Bankrekening CVB Baarn,

rekeningnummer **98.35.74.944**,

t.n.v. Vrienden van het Cantonspark.

INHOUDSOPGAVE

- 2 Laatste Nieuws
- 2 Ten Geleide
- 4 In Memoriam: Jaap Kruidenier
- 5 Rhododendon 'Irene Koster'
- 6 Jaarverslag 2006
- 8 Een Bonte maagdenpalm voor de collonade
- 11 Twee Esdoorns in de schaduw
- 14 Bijzonder struiken in het Cantonspark
- 16 Bomen over boeken over bomen
- 19 Agenda
- 20 Restauratie van de moestuinmuur

Het voorlopige einde van een brave reiger

Begin juli hebben vandalen weer toegeslagen in het Cantonspark. In de eerste week sloegen zij het beeld van de reiger met geweld van de drinkbak. Het arme dier ligt nu met een aantal ernstige fracturen bij de gemeentewerf en over het herstel wordt nog nagedacht. Het beeld is gemaakt door de bekende Baarnse beeldhouwer Broerze, en werd door het personeel cadeau gedaan aan voormalige Cantonsparkdirecteur Prof. J. Lanjouw. Naast artistieke waarde heeft het beeld dus ook een extra gevoelswaarde.

Bij een eerdere restauratie, na vernieling, nu al weer een jaar of tien geleden, is het beeld in eigen beheer zo goed en zo kwaad als dat mogelijk was gerepareerd. Dat is nu niet mogelijk en zonder twijfel zal er nu professionele expertise en vaardigheid aan te pas moeten komen. Dit muisje, of liever dit reigertje, zal dus nog een behoorlijk staartje krijgen.

Ten Geleide

Twee zaken vallen in het Cantonspark dit voorjaar vooral op: Ten eerste worden veel ingrepen in de structuur en aankleding van het park steeds duidelijker. De hele omgeving van de colonnade is na de grondige restauratie veranderd en kan gelden als een voorbeeld van de veranderende visie op het park. De colonnade is vrijer in de ruimte komen te staan, een effect dat nog versterkt werd door het wegvallen van enkele grote bomen door de storm van 18 januari. De beheercommissie heeft in overleg met gemeente en Eemfors zelf voor de nieuwe beplanting aan de vijverzijde van de colonnade gezorgd. Uit particuliere kweek werd eind mei de bonte vorm van de Grote maagdenpalm uitgeplant, nadat we daarmee wekenlang hadden moeten wachten wegens de grote droogte in de periode daarvoor. Over deze plant leest u elders in deze nieuwsbrief meer. Dat er van de kostbare planten binnen één week een aantal gestolen werden is minder fraai nieuws en voor ons weer een onverwachte schadepost.

Het brengt ons meteen bij het tweede opvallende item van de laatste maanden: het vandalisme. Heel Baarn heeft er last van en gemeente en politie moeten telkens hun beleid aanpassen. Gelukkig heeft dat geleid tot een meer doelgerichte aanpak, waarbij de politie nu met meer daadkracht gaat optreden tegen hangjongeren die ook in het Cantonspark op onverantwoorde wijze misbruik maken van de geboden gastvrijheid. Nog steeds geldt dat het park binnen de openingsuren een openbaar

park is maar wel met de nadrukkelijke aantekening dat het hier gaat om een park met aanmerkelijke meerwaarde, voor het behoud en beheer waarvan de gemeente bij de overdracht in 1987 nadrukkelijk getekend heeft. Het zijn overigens niet alleen jongeren die “hangen” en zich te buiten gaan aan openbare dronkenschap, drugsgebruik en vernielingen. Ook ouderen geven soms het verkeerde voorbeeld, getuige het feit dat er vuilnis, vuile luiers en oude kranten in het park gedumpt worden, er regelmatig fietsen, honden, brommers en zelf motoren gesignaleerd worden en er planten gestolen worden.

De discussie met de daders bij heterdaadjes zijn soms onluisterend en gelukkig niet exemplarisch voor de reacties van de doorsnee bezoeker van het park. “het is toch een openbaar park mijnheer, dus waarom zou ik geen bos rozen mogen plukken”, is nog het minste wat je te horen krijgt. Maar wij zijn blij met meer aandacht door de politie en ook meer publiciteit rond hun activiteiten.

Naast de twee hierboven wat verder uitgewerkte items is er natuurlijk in het park nog heel wat meer aan de hand. Tot veler genoegen hebben de echte publiektrekkers: de Zakdoekjesboom, de Magnolia's en de Rododendrons het dit voorjaar begunstigd door goede klimatologische omstandigheden, weer goed gedaan en was er ook voor de fijnproevers op vele plaatsen heel wat fraais te bewonderen.

Naast de regelmatige bezoekers uit het Baarnse zien we er ook steeds meer bezoekers uit binnen en buitenland. Of

de activiteiten rond Soestdijk al invloed hebben weten we niet. Het merendeel van de bezoekers van Soestdijk heeft dáár al zijn “portie park” gehad en reist verder. In het dorp zelf, bij winkels, horeca en VVV merkt men de toegenomen drukte in ieder geval wel.

In dit verband is het goed om op te merken dat op de succesvolle de internet site Vorstelijk Baarn het onderdeel Cantonspark vaak wordt bezocht. Binnen afzienbare tijd hopen wij zelf ook met een eigen site “in de lucht” te komen. Dat komt dan voor een belangrijk deel op het conto van een nieuw bestuurslid van de Stichting, dat als opvolger van Gerard de Bruin de PR zaken gaat behartigen. Het is Dr. Robert A. Samson, net als onze vroegere voorzitter van beroep bioloog/mycoloog, maar zeer bedreven in een aantal vormen van publiciteit. Niet alleen heeft hij honderden publicaties op zijn naam staan op wetenschappelijk gebied, waaronder een flink aantal boeken, hij is in de wetenschappelijke wereld mondiaal ook bekend geworden door zijn eigen aanpak van vormgeving, zowel van gedrukte publicaties als van een aantal internationaal scorende web sites. Wij hopen u in de volgende nieuwsbrief het eerste resultaat van zijn activiteit voor “De Vrienden” te kunnen presenteren.

Wij wensen iedereen een aangename zomer, een goede vakantie en hopen alle thuisblijvers vaak te ontmoeten in de lommerrijke lanen en paden van ons Cantonspark.

Het bestuur

In Memoriam: Jaap Kruidenier

Jaap Kruidenier.
Foto: Mevr. T. Kruidenier

OP 18 FEBRUARI, ÉÉN WEEK VÓÓR ZIJN 71STE VERJAARDAG, OVERLEED JAAP KRUIDENIER (1936). IN LEVEN ÉÉN VAN DE EERSTE BESTUURSLEDEN VAN ONZE STICHTING, EN DAARNA TOT VOOR KORT NAUW BETROKKEN BIJ VEEL VAN ONZE ACTIVITEITEN.

Wij hielden samen een aantal lezingen over het park, soms met aansluitend een rondleiding, waarbij Jaap de geschiedenis en de stenen monumenten voor zijn rekening nam en ik de bomen. Tot het laatst ook was hij een kritische volger van onze publicaties en schroomde niet om in lange brieven zijn mening te geven of zijn vinger op, in zijn

ogen, zwakke plekken te leggen. Maar altijd met de bedoeling om een bijdrage te leveren aan een nog beter resultaat.

Als vooraanstaand lid van de Historische Kring Baerne schreef Jaap talrijke artikelen in boeken en tijdschriften en één van zijn laatste studieobjecten betrof de Villa Troika, die in het eerste decennium van de vorige eeuw korte tijd op het gebied van het huidige Cantonspark heeft gestaan. Een artikel daarover, met veel illustraties, bewerkte hij voor het boek dat wij voornemens zijn te schrijven over het park. Hij was op het idee gekomen door zijn werk voor de oude begraafplaats achter het politiebureau aan de Eemnesserweg, waar hij via oude teksten op de vervallen zerken gegevens verkreeg over de familie Harmsen, die de villa Troika had laten bouwen.

Mijn laatste contact met hem dateert van december l.l., toen hij ons naar dezelfde begraafplaats liet komen omdat hij meende dat een mooie oude treurbeuk bedreigd werd door boomsaneerders, die zich geërgerd hadden aan het verval in de kroon. Wij waren het er over eens dat een boom met zo'n uitstraling, juist op die plaats thuishoort en dat de boom, na enig achterstallig onderhoud, het nog zeker 50 jaar kon uithouden. Nu dat onderhoud inmiddels heeft plaats gevonden stel ik voor om deze mooie oude boom voortaan de "Boom van Jaap Kruidenier" te noemen, als tastbare herinnering aan de man die zoveel voor de restauratie van deze oude begraafplaats heeft betekend.

Jaap was dan wel een voortrekker van de Historische Kring Baerne, hij heeft zijn Amsterdamse herkomst nooit verloochend. Als er een historisch lijntje liep tussen Baarn en Mokum dan had het betreffende onderwerp zijn speciale belangstelling. Zo diepte hij uit Amsterdamse archieven vele gegevens op over August Janssen, de man die aan de wieg stond van het Cantonspark, maar die vooral in Amsterdam veel tastbare herinneringen heeft achtergelaten. Hij reconstrueerde ook het lijntje dat vanuit het Cantonspark naar het voormalige Bio Vacantieoord in de Noordhollandse duinen liep, omdat dat begin deze eeuw diende als buitenverblijf voor August Janssen en zijn familie. Van al zijn historische zoektochten kon hij lange, vaak geestige verhalen vertellen.

Zijn Amsterdamse wortels kwamen vooral ook tot uiting in zijn gevoel voor humor en de quasi afstandelijkheid waarmee hij over dingen kon praten. Vóór en na afloop van gezamenlijke lezingen of rondleidingen testten wij regelmatig elkaars gevoel voor humor. Het is vooral de hartelijke, geestige en erudiete vriend die wij nu in Jaap moeten missen. Maar we beseffen dat dat gemis voor Thea, zijn echtgenote, en zijn kinderen veel groter is.

Huub van der Aa

Rhododendron 'Irene Koster'

Na de stormschade van januari j.l. en de bijbehorende opruimwerkzaamheden, waren er enkele 'gaten' in het park gevallen. Een mooie gelegenheid voor nieuwe planten en struiken. In het leeg gekomen vak op de hoek van de Abel Tasmanlaan en de Piet Heinlaan heeft de Gemeente Baarn, op ons verzoek, een groot stuk met Rhododendron 'Irene Koster' aangeplant.

Deze struik behoort tot de groep van de zogenoemde Occidentalis-azalea's. Deze groep bladverliezende azalea's met witte tot roze bloemen werd in 1827 aan de westkust van Noord-Amerika ontdekt en is vanaf 1850 in cultuur gebracht. De Occidentalis-hybriden behoren tot de welriekendste azalea's die er zijn en groeien in de regel uit tot grote struiken. De cultivar 'Irene Koster' is één van de meest geliefde uit deze groep met lichtroze, naar crème verkleurende 10 cm grote bloemen met een goudgele macula en donkere strepen.

Bron: Botanica, 1999, Könemann

Jaarverslag 2006

HET BESTUUR VAN DE STICHTING VRIENDEN VAN HET CANTONSPARK WERD IN 2006 GEVORMD DOOR: HUUB VAN DER AA, VOORZITTER TOT 6 JULI 2006, DAARNA VICE-VOORZITTER; ANGELIQUE BOSCH VAN DRAKESTEIN, VOORZITTER VANAF 6 JULI 2006; GREET DE LANGE, SECRETARIS; WILCO VAN DIJEN, PENNINGMEESTER; GERARD DE BRUIJN, PR ; JET KOOT, ALGEMEEN BESTUURSLID. DIT BESTUUR VERGADERDE IN 2006 OP: 7 FEBRUARI, 11 MEI, 6 JULI, 29 AUGUSTUS EN 16 NOVEMBER.

Naast het bestuur is een Beheercommissie actief die zich bezig houdt met het adviseren en plannen van de uit te voeren taken in het park, samen met afgevaardigden van de Gemeente en Eemfors.

Deze beheercommissie is in 2005 in werking getreden en bestaat uit: Huub van der Aa, voorzitter, Angelique Bosch van Drakestein, kunsthistoricus, Beline Geertsema, tuinarchitect en bestuurslid van de Tuinenstichting, Ruud de Meij, bestuurslid van Groei en Bloei, halverwege het jaar aangevuld met de heer Hans Persoon, medewerker van de Botanische Tuinen Utrecht. De commissie heeft iedere maand overleg met de Gemeente en Eemfors over de werkzaamheden, aan de hand van een beheerplan op korte en lange termijn. De samenwerking verloopt goed en er staat al heel wat op de rails. Opschot van zaailingen van bomen en struiken, waarvan er wel erg veel in het park staan, wordt verwijderd. Dat is op sommige plaatsen al goed te zien. Het park wordt er meer open door en krijgt een ruimere uitstraling. Met de restauratie van de oude muur rond de rozentuin is een begin gemaakt, evenals met de restauratie van de colonnade. Bij de laatste is men begonnen met de helling, waar de later aangebrachte (en vervallen)

muurtjes zijn verwijderd en de helling weer naar de oorspronkelijke staat aflopend is gemaakt. In 2007 zal dit werk waarschijnlijk afgemaakt worden. De commissie heeft zich door een aantal externe deskundigen laten adviseren. Over achtergronden en werkzaamheden in 2005 en 2006 is een rapport gemaakt dat in de loop van 2007 openbaar zal worden

Het Cantonspark werd eind 2006 slachtoffer van een groepje jeugdige pyromanen, dat al een spoor van brandstichtingen in de hele wijk op zijn geweten had. Een grote conifeer aan het hek langs de Piet Heinlaan en een aantal kleinere bomen er omheen werden het slachtoffer.

Het bestuur heeft op 11 mei acte de présence gegeven bij het afscheid van Jan Glastra van Loon en Annemiek Dercksen. Eveneens bij dat van mevrouw Wolterink – Oremus, die op 16 juni officieel afscheid nam als burgemeester van Baarn. Onze deelneming is uitgegaan naar de familie van Adrie Broerze die als parkwachter werkzaam is geweest in het Cantonspark.

In samenwerking met het NMC en groep 7 van de Bestevaerschool is op 14 februari een nestkastjesproject gestart. In het park

zijn 30 kastjes opgehangen.

De publieksrondleidingen die in de maanden april tot en met september één keer per maand plaatsvinden, afwisselend op dinsdag- en donderdagavond, werden goed bezocht. Bij het team van de rondleiders dat bestaat uit: Huub van der Aa, Greet de Lange, Tera Naafs, Betty Rootselaar en Ariana Schippers, hebben zich, na het doorlopen van een korte cursus, Geertje Bakker en Corrie Kamphorst gevoegd.

Cathrien Looise heeft Steef van der Aa geassisteerd bij de verkoop van gidsjes en kalenders in het tennishuisje, verzamelpunt voor de rondleidingen.

Alle rondleidingen, publieks en op aanvraag, worden door Steef van der Aa geëördineerd.

Op het Cultureel Festival op 2 september stond de kraam van de Vrienden op de Vermeerlaan op het gras voor de Nicolaaskerk, een gunstiger plek dan vorig jaar omdat het publiek een route volgde van de Brink naar de Speeldoos.

De donateur-excursie, volgens een nieuwe formule: korte lezing met dia's, rondleiding en een afsluitend etentje naar het landgoed Schovenhorst bij Putten, op zaterdag 28 oktober, was zeer geslaagd.

Het afgelopen jaar zijn de oude en de nieuwe voorzitter regelmatig in de publiciteit geweest. Interviews met kranten en via radio en tv hebben voor de nodige PR gezorgd.

Het bestuur en de beheercommissie raken er hoe langer hoe meer van overtuigd dat, helaas ondanks alle publiciteit, nog lang niet iedereen beseft hoe uniek het Cantonspark is. Het is niet zomaar openbaar groen maar een rijksmonument waarmee met bijzondere zorg dient te worden omgegaan door jong en oud. De Vrienden van het Cantonspark zullen er alles aan doen samen met de donateurs en ieder die hart heeft voor het park dit ook in 2007 nadrukkelijk uit te dragen.

*Mei 2007
Greet de Lange*

Een Bonte maagdenpalm voor de colonnade

De colonnade in juni j.l. net nadat de nieuwe Vinca major 'Variegata' is ingeplant.

Na de restauratie van de colonnade hebben wij ons het hoofd gebroken over de herplant van de nieuwe terrassen onder het bouwwerk. Er moest rekening worden gehouden met het feit dat het een betrekkelijk donkere locatie is en dat ter plaatse hangjongeren dagelijks hun afval over de balustrade gooien. Het moest dus een sterke plant worden, i.v.m. de aankleding van deze helling graag ook een wintergroene plant. Vanwege de leesbaarheid van de teksten op de medaillons aan die kant van de colonnade moest het bovendien een laag blijvende plant zijn die niettemin een gesloten dek zou gaan vormen en met stengels en wortels het opgebrachte zand zou vasthouden. En tenslotte moest het natuurlijk ook

een mooie plant worden, die de antieke grandeur van de colonnade extra zou accentueren.

Veel suggesties werden gedaan en veel namen passeerden de revue. Tenslotte werd gekozen voor een bontbladige vorm van Vinca major, de Grote maagdenpalm, die bij de beheercommissie goed bekend was en waarvan we uit eigen achterban uitstekend startmateriaal konden betrekken.

De introductie van deze bontbladige maagdenpalm verliep niet zonder problemen omdat het in het vroege voorjaar langdurig veel te droog was. De bodem tussen de planken die het zand op de steile helling moeten vasthouden droogde sterk uit en ging bij sterke wind zelfs stuiven. Dagelijks veel sproeien was erg onpraktisch

en dus geen optie waardoor het inbrengen van het basismateriaal moest wachten tot eind mei. Helaas werden er binnen een week een aantal planten gestolen of gewoon uitgetrokken en achtergelaten in het gazon of in de vijver.

De Grote maagdenpalm is een veel toegepaste plant op plaatsen waar men snel een bodembedekker wil hebben die ook nog eens onderhoudsvrij is. Ik ken bijvoorbeeld hele vegetaties van deze plant tussen nieuwe gebouwen van de Utrechtse Uithof, waar ze in korte tijd uitgroeien tot uitgebreide vegetaties die er tenslotte in mijn ogen heel stoffig en saai uit gaan zien. Bovendien komt er al spoedig een schimmelziekte, de maagdenpalmroest, in die de planten pleksgewijze erg uitput. Deze schimmelkende ik al heel lang uit zuidelijker streken, zoals Italië en Zuid Frankrijk. Voor ons land een nieuwigheid die mogelijk door het warmer worden van het klimaat naar noordelijke streken is opgeschoven. We moeten maar hopen dat de bontbladige cultivar die we nu in ons park hebben geïntroduceerd van deze ziekte gevrijwaard blijft. Ervaring daarmee is er (nog) niet.

De Bontbladige maagdenpalm, waarvan de wetenschappelijke naam *Vinca major* 'Variegata' is, heet in sommige plantenboeken ook wel 'Elegantissima'. Maar met laatstgenoemde naam is meteen al iets mis, want dat moet zijn: var. *elegantissima* G. Nicholson; deze auteur vond dat er sprake was van een variëteit en niet van een cultivar! Op het verschil tussen deze twee categorieën kan ik hier niet in gaan, maar het gaat om een fundamenteel verschil dat de doorsnee liefhebber overigens worst zal

De colonnade tijdens de restauratie zijn.

De plant wordt gekenmerkt door zijn relatief grote, groene, tegenoverstaande bladeren met een witte of geelwitte randzone, aan lange, liggende stengels. Van voorjaar tot herfst maken ze violetkleurige bloemen (die in het Cantonspark al meteen bij een enkele plant te zien waren). De plant geldt als een bodembedekker bij uitstek, met voorkeur voor schaduwrijke plaatsen en uitstekend geschikt voor hellingen. Wil je de plant als bodembedekker in de schaduw dan moet je er op rekenen dat er minder bloei zal optreden. Want bloemen verschijnen weer bij voorkeur in de zon. Het is maar waar je in je tuin op uit bent. In de tuinboekjes wordt er voor gewaarschuwd dat hij kan gaan woekeren, maar op de

De wintergroene *Vinca major* variegata is zeer opvallend door het mooie blad met crème-witte rand. De blauw-violette bloemen verschijnen van april t/m mei.

plaats waar wij hem willen hebben mag hij dat voorlopig ook doen want wij streven op deze helling naar een gesloten plantendek.

Deze introductie in het Cantonspark is meteen een goede gelegenheid om ook eens te wijzen op de drie kleurvormen van de Kleine maagdenpalm (*Vinca minor*). Deze overbekende voorjaarsbloeiër komt in het park vooral voor met blauwe bloemen, zoals in de meeste gevallen. Maar langs het smalle pad, dat van de Wintertuin, dicht langs de Heemskerklaan, loopt komt naast deze gewone vorm ook een zuiver witte vorm voor en een vorm met donker paarse bloemen. Deze cultivars heten 'Alba' en 'Atropurpurea' en zijn ieder jaar wel in klein aantal te spotten.

De Maagdenpalm dankt haar Nederlandse naam aan het feit dat de bloemen bijna nooit vruchten met zaden vormen. En dat, ondanks een ingenieus bestuivingsysteem, waar zowel langtongige bijen, hommels en vlinders een rol bij

kunnen spelen. De Kleine maagdenpalm is eigenlijk een altijdgroen miniheestertje en het werd vroeger daarom vaak aangeplant op graven, en dan bij voorkeur op graven van jonggestorven meisjes. En in vroeger jaren werden er tijdens bruiloften kransen van gemaakt als veelzeggende hoofdtooi voor de bruid.

Kleine maagdenpalm komt in Nederland in het wild voor in Z. Limburg en in de omgeving van Nijmegen en Winterwijk, maar de floristen hebben daarover hun twijfels omdat de plant in het hele land overal sinds jaar en dag verwilderd voorkomt. Een zelfde probleem doet zich voor bij het vaststellen van het natuurlijke areaal in Europa. Vast staat dat de soort inheems is in grote delen van Midden-Europa, maar ook dat zij al vele eeuwen overal is ingevoerd als tuinplant en tot ver in Zweden en Schotland naar het noorden verspreid is geraakt.

Tenslotte nog iets over de Maagdenpalmfamilie, de Apocynaceae, waar deze kleine heestertjes toe behoren. In onze flora's is het een kleine familie met maar twee genera, *Vinca* en de zeldzame *Vincetoxicum*. Maar in de tropen en subtropen omvat de familie dik 2000 soorten in vele genera. Een bekende vertegenwoordiger is de Oleander, die hier populair is als kamerplant en het op onze terrassen alleen uithoudt als hij honderd procent behoed wordt tegen vorst. Dat met name de Kleine maagdenpalm zo ver naar het noorden heeft kunnen oprukken bestempelt haar ten opzichte van de rest van de familie tot een buitenbeentje.

Twée Esdoorns in de schaduw

IN DE LAATSTE DRUK VAN DE GIDS VOOR HET CANTONSPARK ZIJN NIET MINDER DAN 20 ESDOORNS OPGENOMEN EN KORT BESCHREVEN. DAT NEEMT NIET WEG DAT ER NOG EEN AANTAL MEER ZIJN TE ONTDEKKEN, DIE ONOPVALLEND ERGENS IN DE RANDBEGROEIING STAAN EN DAAROM NAUWELIJKS OPVALLEN. TWEE HIERVAN HEBBEN WIJ VOOR U NAAST ELKAAR GEZET. HOEWEL ZE ALLETWEE EEN BEETJE IN DE VERDRUKKING STAAN EN BEPAALD GEEN TOEKOMSTBOMEN ZIJN LIJKT HET MIJ DE MOEITE WAARD OM ER TOCH AANDACHT AAN TE SCHENKEN.

ACER OPALUS MILL. (ITALIAANSE ESDOORN)

Deze grote struik staat achter het tennishuisje, verborgen tussen ander groen en enigszins in de verdrukking, reden waarom deze soort, althans in deze hoek van het park, lange tijd onopgemerkt is gebleven.

De twijgen hebben geen opvallende kleur; ze zijn donkergrijs, maar sommige delen hebben ook een beetje bruin in de bast. De bladeren zijn tot 10 cm breed, en meestal net iets korter. Ze hebben 5 lobben, maar de insnijdingen zijn zeer bescheiden waardoor het aantal lobben soms onduidelijk is. Wel zijn er bijna altijd maar 5 hoofd nerven, die vooral aan de bladonderzijde goed te zien zijn. De insnijdingen tussen de lobben zijn aan de basis afgerond, itt tot veel andere esdoornsoorten waar die hoek juist heel scherp verloopt. De rand is verder vrij grof, maar onregelmatig gezaagd. De bladbovenzijde is donkergroen, de onderzijde aanmerkelijk bleker. De bladstelen zijn groen, met vooral aan de bovenkant vaak een zweem van rood of roodpaars, en 3 tot hoogstens 10 cm lang.

De bloemen zijn opvallend geel, maar al snel daarna worden de lang gevleugelde typische esdoorn vruchten met dikke zaden groen en later bruin. De twee gevleugelde

zaden staan onder een hoek van 90 graden.

Van de ondersoort obtusatum staat een exemplaar in het park nabij de Acer davidii Canton. Deze heeft dikkere en bredere bladeren waarvan de lobben meer afgerond zijn.

De soort komt oorspronkelijk uit Noord Afrika, maar is al in 1752 , via Frankrijk in onze streken geïntroduceerd. De bovengenoemde ondersoort is afkomstig van Balkan en Italië en zou dus logischerwijze beter de naam Italiaanse esdoorn kunnen dragen.

Jonge bladeren van de A. opalus Mill. Duidelijk zijn de afgeronde insnijdingen tussen de lobben te zien.

Foto's boven en midden: *A. opalus* Mill.
Vanaf links naar rechts: bloei, bladknoppen, bloesem en vruchten.

Foto's onder en pag. 13: *A. monspesulanum* L.
Van links naar rechts: Bladknoppen, bloesem, blad en vruchten.

ACER MONSPESULLANUM L. (FRANSE ESDOORN)

Ons exemplaar is een kleine maar oude boom, die tegen het hek, recht achter het tennishuisje, een enigszins kwijnend bestaan lijdt. Hij heeft een grijze, hier en daar gegroefde bast. De karakteristieke bladeren zijn aan de bovenkant donkergroen en iets lichter aan de onderzijde, waar ze soms wat fijne haren dragen in de nerfhoeken. Ze zijn altijd minder dan 5 cm lang en hebben drie driehoekige lobben met een afgeronde top en gladde rand. De bloemen zijn geelachtig en gaan al spoedig over in de kleine, eerst groene en spoedig vanaf de top bruine tot roodachtige vruchten dragen met nauwelijks 2 cm lange vleugeltjes. De voor het hele genus typische vruchtparen en staan onder een scherpe hoek, tot bijna parallel naast elkaar. Onze oude boom heeft nauwelijks bloemen gehad en die zaten nog onbereikbaar hoog.

Deze soort heeft in het wild een mediterrane tot midden-europese verspreiding en komt via zuid-noord verlopende rivierdalen (bv Rijn, Moezel) tot vrij dicht bij onze grenzen. Hij is echter al sinds vele eeuwen in cultuur genomen en wordt van oudsher in midden Europa (bv in Frankrijk), en veel minder in onze streken, aangeplant in kleinere tuinen of gebruikt als heg. Daarom is het niet gemakkelijk meer om precies uit te maken waar de noordgrens van zijn natuurlijke areaal loopt. Maar uit eigen ervaring weet ik dat het telkens weer verrassend is om de kenmerkende struiken langs bovengenoemde rivieren in het wild aan te treffen. In vroegere, iets warmere geologische tijdperken kwam de soort, of een nauwe verwant met vergelijkbare kleine blaadjes, hier overigens gewoon in het wild voor, getuige vondsten van perfect geconserveerde fossielen in bepaalde kleigroeven.

Bijzondere struiken in het Cantonspark

HET CANTONSPARK TELT EEN GROTE HOEVEELHEID STRUIKEN EN KLEINE BOMEN, BEHORENDE TOT EEN BREED SPECTRUM VAN PLANTENFAMILIES. IN DE GIDS VOOR HET CANTONSPARK EN TIJDENS RONDLEIDINGEN WORDT ER MAAR WEINIG AANDACHT AAN BESTEED. DAT HEEFT DAN WEER TOT GEVOLG DAT ER VRAGEN OVER WORDEN GESTELD WAAROP DE RONDLEIDERS SOMS HET ANTWOORD SCHULDIG MOETEN BLIJVEN. DAT, EN HET FEIT DAT HET VAAK OM HEEL INTERESSANTE OF ZELDZAME SOORTEN GAAT IS DE REDEN DAT WE IN ONZE NIEUWSBRIEF, EN LATER MISSCHIEF OP ONZE WEBSITE IN WORDING, WAT EXTRA AANDACHT AAN DEZE ONDERGESCHOVEN KINDJES WILLEN GAAN BESTEDEN. HIERONDER GEVEN WE DE AFTRAP MET:

CARYOPTERIS X CLANDONENSIS SIMMONDS

Je kunt om verschillende redenen iets met bomen of struiken hebben. Esthetische motieven kunnen een rol spelen, maar ook wetenschappelijke belangstelling of bijvoorbeeld de aantrekkingskracht voor vlinders kan iemand aanspreken. Vaak spelen ook oude herinneringen een rol bij iemands voorkeur voor een

bepaalde plant of boom. Hoe vaak hoor je iemand niet zeggen “die struik stond ook al langs het tuinpad van mijn vader” of “wij hadden er vroeger op school ook een staan”.

Bij de struik waar ik het hier over wil hebben speelt een vergelijkbaar motief een rol, want het exemplaar dat in het Cantonspark in de dichte border tegen

het hek van de kinderboerderij aan staat, is afkomstig uit de voortuin van het vroegere CBS, aan de Oosterstraat, waar ik tientallen jaren gewerkt heb. Ieder jaar, in september, verraste deze struik je met mooie blauwpaarse bloemen, in een periode waarin er in de verre omtrek geen bloeiende bomen of struiken meer

te bekennen waren. Bij de achteringang, nabij de fietsenstalling stonden drie van deze struiken en omdat ik daar jaar in jaar uit mijn fiets stalde kon ik al die tijd de bloeiperiode van a tot z volgen. Ik herinner mij nog dat ik aan tuinbaas en collega's ging vragen hoe die mooie struiken heetten, en dat aanvankelijk niemand mij het goede antwoord kon

geven. Tenslotte hebben dikke tuinboeken de oplossing gebracht. In de dunnere huis- tuin en keukenplantenboeken kun je de soort namelijk niet vinden want het is best wel een zeldzaam aangeplante struik. In de laatste druk van Dr. B. K. Boom, Nederlandse Dendrologie heeft de soort daarom een z-tje.

In de periode rond 2000, toen de verhuizing van het CBS naar Utrecht gerealiseerd werd, werd er ook aan de tuin behoorlijk gesleuteld. De rij Esdoorns langs de voorgevel werd uitgegraven en verplant naar de nieuwbouw in Utrecht en ook met de andere begroeiing werd niet al te zachtzinnig om gegaan. Dat was voor mij het sein om voor de *Caryopteris* een illegale reddingsactie te organiseren en op een onbewaakt ogenblik heb ik twee van de grotere struiken met de hulp van Wim Kok, de toenmalige beheerder van het Cantonspark uitgegraven en naar het park vervoerd. De ene struik is er goed aangeslagen, de andere ben ik uit het oog verloren.

Door de herinnering aan deze geslaagde kidnapping heeft deze struik bij mij altijd een warm plekje behouden. De oorspronkelijke groeiplaats werd al spoedig helemaal gesaneerd, dus wroeging over de diefstal heb ik nooit meer gehad. En in het Cantonspark doet hij het opperbest.

Caryopteris behoort tot de IJzerhardfamilie (*Verbenaceae*), een plantenfamilie die in onze inheemse flora alleen vertegenwoordigd is door één kruidachtige plant, *Verbena officinalis*, die kortweg in het Nederlands IJzerhard

heet. Onze *Caryopteris* heeft zo ver ik kon vinden (nog) geen Nederlandse naam. Aan het x-tekentje tussen geslachts- en soortnaam zien we dat het om een kruising gaat, die pas omstreeks 1930 in Engeland tot stand is gekomen, door een geslaagde kruising tussen *Caryopteris incana* en *C. mongholica*. Er worden een aantal cultivars onderscheiden, die ook hier allemaal wel ergens te koop worden aangeboden, maar de summiere omschrijvingen in de flora's maken het niet mogelijk om uit te maken met welke we hier te maken hebben. Cultivar 'Arthur Simmonds' is de oorspronkelijke vorm, en heeft volgens de boeken "helder blauwe" bloemen. Het meest populair schijnt de cultivar 'Heavenly Blue' te zijn, die "diepbloewe" bloemen heeft, net als enkele andere vormen. Maar wie mij het verschil tussen deze kleuraanduidingen kan uitleggen mag ook de complete naam van onze cultivar geven. Er zullen stellig nog andere moeilijk te controleren kenmerken een rol spelen, zoals de geur van de twijgen, die bij één van de twee stamouders, de vorstgevoelige *C. incana* heel sterk zou zijn. Bij onze struik is dat kenmerk niet aanwezig.

Het is de bedoeling van deze nieuwe rubriek om telkens een struik te behandelen die omstreeks het uitkomen van de nieuwsbrief of in de maanden daarna op zal vallen. Wie deze *Caryopteris* van nabij wil bekijken moet dus in september de rozentuin achter de kinderboerderij bezoeken en in de dichte begroeiing tegen het hek, links van het midden naar een blauwpaars bloeiende struik zoeken.

Huib van der Aa

Bomen over boeken over bomen

TOEN IN MAART DE WINTER VOORBIJ LEEK EN IEDEREEN IN VOORJAARSSTEMMING KWAM VERSCHENEN IN DE BOEKWINKELS WEER DE NODIGE NIEUWE TITELTJES MET BLOEMEN, VLINDERS, VOGELS EN NATUURLIJK OOK BOMEN ! IK PIKTE METEEN TWEE REDELIJK GOEDKOPE BOEKJES OVER BOMEN MEE. ZE HEBBEN GEMEEN DAT ZE VOL STAAN MET UITSTEKENDE ILLUSTRATIES, PRIORITEIT GEVEN AAN NEDERLANDSE BOVEN WETENSCHAPPELIJKE NAMEN EN ZICH UITPUTTEN IN HANDREIKINGEN NAAR DE BREDE DOELGROEP VAN BELANGSTELLEND AMATEUR-GEbruikers. DAAR IS UITERAARD NIKS MIS MEE EN IK HEB BEIDE BOEKJES DAAROM MET VEEL BELANGSTELLING BEKEKEN EN GETEST OP HUN BRUIKBAARHEID.

Bomen

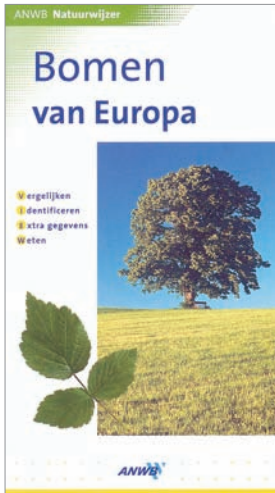
Allen Coombes,
ISBN10: 90 410 1894 8
Uitg. Van Reemst (2006)
Prijs € 14,90
Softcover, 224 blz.

Oorspronkelijke titel:
Pocket Nature Trees
Uitg. Dorling Kindersley Ltd.

Dit is een deeltje in de serie Capitool Veldgidsen, waarvan de tweede druk verscheen in 2006. De schrijver is een bekende Engelse plantkundige die regelmatig boeken en tijdschriftartikelen publiceerde in hoogaangeschreven vaktijdschriften. De teksten zijn voor Nederland vertaald en bewerkt. Na een korte

inleiding (pag. 6 t/m 11) over het gebruik van dit boekje met kleine tekeningetjes van details die dienstig kunnen zijn bij de determinatie, volgen er zo'n 300 soortbeschrijvingen, waarbij ongeveer de helft van de pagina's gevuld is met tekst, de andere helft met illustraties. De boom als geheel krijgt de nodige ruimte en verder zijn er veel kleine plaatjes van details, van blad, schors, bloeiwijze en vruchten. Veel van deze plaatjes zijn kleiner dan de doorsnee postzegel, erg modieus in het computertijdperk, maar voor de serieuze gebruiker soms niet erg vriendelijk! Want hoewel de foto's en tekeningetjes haarscherp zijn afgedrukt is het toch vaak moeilijk om er de fijne details in te zien, laat staan de kleine lettertjes te lezen van de in vele aparte kadertjes opgedeelde tekst. Wie daar geen probleem van maakt zal er zich met mij over verbazen hoeveel informatie je kwijt kunt op een pagina van krap 19 bij 10 cm. Daardoor ook is het een boekje van handig meeneemformaat geworden, dat ook in het Cantonspark zijn dienst kan bewijzen.

Bomen van Europa
 ISBN13: 978 90 18 02096 9
 ANWB (2005)
 Prijs € 12,95
 Softcover, 192 blz.

Van de ANWB Natuurwijzer, *Bomen van Europa*, kan ongeveer hetzelfde gezegd worden: Het zelfde formaat, dezelfde compactheid bij de presentatie van de soorten, zij het dat in deze gids tekst en illustraties op gescheiden pagina's staan. De inleidende pagina's 2 t/m 23 geven veel meer informatie dan die in het vorige boekje. Daarnaast heeft het een beschermende plastische hoes om de kaft

Een groot verschil ook is het feit dat dit boek ook een aantal struiken behandelt, wat weer met zich meebrengt dat er minder echte boomsoorten aan

de orde kunnen komen: In deze gids is maar plaats voor 9 Esdoorn-soorten, terwijl het boekje van Allen Coombes er 19 behandelt. De naamgeving van de boom is evenals in het boekje van Allen Coombes ook in het Latijn en betreft geslacht en soort, maar bijna niet een ondersoort of variëteit. De bomen en struiken zijn verdeeld in vier groepen op basis van de bladvorm; daarna moet je bladerend verder door het boek. De manier van determineren is eenvoudig, maar alleen mogelijk als er blad aan de bomen zit. Daarom moet je je bij het kiezen van geschikte bomenboeken steeds afvragen waar je persoonlijke behoeften op dat moment liggen en, wat nog belangrijker is, wat je al in de kast hebt staan. Ik moet in alle eerlijkheid zeggen dat wie de ANWB Bomengids van Europa, van Owen Johnson, 2005 (€ 29,95) al bezit in beide boven besproken boekjes niet veel nieuws zal vinden. Ze onderscheiden zich vooral omdat ze handiger zijn om mee te nemen en een stuk goedkoper.

De bovengenoemde, uitgebreide ANWB bomengids verdient het om een andere keer uitvoeriger besproken te worden. Het is een andere categorie boek: om de vergelijking met bovenstaande gidsen door te trekken: hier worden 38 Esdoorn-soorten soorten behandeld, vaak nog met een aantal ondersoorten en cultivars, alles met veel meer tekst en illustraties.

De Nieuwe gids voor De beste tuinplanten
 Meer dan 3000 bekoonde planten
 ISBN13: 987 90 5897 456 1
 Uitg. Terra Lannoo (2007)
 2^e druk
 Prijs € 16,50
 Softcover, 704 blz.

Oorspronkelijke titel:
 RHS Good Plant Guide
 Uitg. Dorling Kindersley Ltd.

Tot slot kan ik het niet laten nog even te wijzen op de recent uitgekomen 2e druk van de Nieuwe Gids voor de beste tuinplanten, die volledig herzien en geactualiseerd is. Van de eerste versie zijn overigens verschillende drukken verschenen (ik had een derde druk, uit 2000, in de kast staan) dus het feit dat de 2007-editie als tweede druk wordt gepresenteerd is op zijn minst een beetje verwarrend. Deze gids meet maar 14 bij 12 cm en is toch 4,5 cm dik.

Er worden meer dan 3000 planten in besproken, zowel kruidachtige als houtige gewassen met speciale aandacht voor het modernere assortiment, dwz veel vormen die pas recent in omloop zijn gebracht. In de eerste versie van dit boek werden “maar” 2000 soorten beschreven en in de nieuwe druk zijn er daarvan een aantal onveranderd overgenomen. Daarnaast is vooral het assortiment van genera met veel tuinvormen, informatie over bodembedekkers en één jarigen geweldig uitgebreid. Van iedere behandelde soort is er een kleurenfoto met daarnaast een tekst. Die foto’s zijn in het algemeen van goede kwaliteit, hoewel er natuurlijk geen ruimte is voor details van het type, waar de boven besproken bomenboekjes zo sterk in zijn.

Waardevol zijn vooral de korte maar heel relevante aanwijzingen over toepassing en gedrag van de plant. Over onze nieuwe colonnade-

bewoner *Vinca major* ‘Variegata’, alias de Bonte maagdenpalm, melden oude en nieuwe drukken beiden: *“Geschikt als bodembedekker op een schaduwrijke helling, maar kan gaan woekeren. Teelt: Elke vochtige goeddoordlatende grond. Verdraagt diepe schaduw, maar bloeit het mooist bij zon”*.

Zeer handig zijn de achterin opgenomen lijstjes van planten gerangschikt naar kenmerk en/of situatie.

Agenda 2007

PUBLIEKSRONDLEIDINGEN

De publieksrondleidingen vinden van april tot september maandelijks plaats.

De september rondleiding is dit jaar voor het eerst op zaterdagmiddag. Alle rondleidingen beginnen steeds bij het Tennishuisje, gelegen aan het eerste zijpad naar links, vanaf de hoofdingang van het park en duren ca. 1,5 uur. Deze publieksrondleidingen zijn gratis en het is niet nodig zich hiervoor op te geven.

DONATEURSAVOND

Onze jaarlijkse donateursbijeenkomst zal dit jaar op in samenwerking met Groei en Bloei Baarn georganiseerd worden en is voor onze donateurs gratis toegankelijk.

In de kleine zaal van de Speeldoos zal Mw Dr. Lucia H. Albers een lezing geven over bijzondere boomvormen, met o.a. aandacht voor enkele bijzondere bomen in het Cantonspark en de tuin van Paleis Soestdijk

RONDLEIDINGEN OP VERZOEK

Rondleidingen voor groepen (bedrijven, tuinclubs, scholen) en voor particulieren bij gelegenheid van verjaardagen, jubilea etc. worden door de Vrienden van het Cantonspark in overleg geregeld. Aanvragers moeten bij voorkeur via een formulier hun wensen kenbaar maken: datum, begintijd, duur, aantal deelnemers etc. Een dergelijke rondleiding kost € 25. – per 15 deelnemers.

Verdere inlichtingen en aanvragen met betrekking tot de rondleidingen kunt u richten aan de Coördinator Rondleidingen Vrienden van het Cantonspark, Mw Steef van der Aa-Schuurbiers, Eemnesserweg 90, 3741 GC Baarn
Tel.: 035 – 5432 320
E-Mail: Steef.Schuurbiers@planet.nl

DATA 2007

Publieksrondleiding	Dinsdag 10 juli, 19:30 uur	Cantonspark
Publieksrondleiding	Donderdag 16 augustus, 19:00 uur	Cantonspark
Cultureel festival	Zaterdag 8 september, 11:00 - 16:00 uur	centrum Baarn
Publieksrondleiding	Zaterdag 22 september, 14:30 uur	Cantonspark
Donateursavond	Dinsdag 13 november, 20:00 uur	Speeldoos

De restauratie van een oude muur

In de Noord Oosthoek van het Cantonspark ligt een min of meer vierkant perceeltje dat aan één zijde begrensd wordt door de Kinderboerderij, aan de parkzijde door een Taxus haag en aan zuid- en oostzijde door een oude muur. Deze muur is één van de oudste, zo niet hét oudste stenen bouwwerk van het park en heeft de hele geschiedenis van het park aan zich voorbij zien gaan.

In de eerste jaren van de 20e eeuw was deze muur de omsluiting van de moestuin van August Janssen, waar zijn tuinbaas fruit en groente kweekte.

Na overname van het park door de Utrechtse Universiteit werd het stuk grond het domein van de fytopathologen, die zich onder leiding van de legendarische professor Johanna Westerdijk in 1920 gevestigd hadden in de nabij gelegen villa Java. Het ommuurde perceel heeft tot begin tachtiger jaren gediend als proefterrein voor een grote reeks proeven met schimmel- bacterie- en virusziekten. Het was een belangrijke proeftuin voor het onderzoek naar de Iepen ziekte, maar ook ziekten op bramen, eiken, aardappels, peren en een breed spectrum aan granen kregen er hun plekje.

Wanneer je oudere fytopathologen uit binnen en buitenland, die op de nostalgische tour het park bezoeken, rondleidt, dan moeten zij zonder uitzondering de oude ziektetuin even bezoeken. Men schrikt dan soms wel van de grote veranderingen: de grote, verwarmde plantenbakken zijn verdwenen net als het stokoude perenlaantje. Want nadat de gemeente het park in 1987 had

overgenomen bleef het perceel nog jaren lang braak liggen, totdat er, zo omstreeks 2000, met alle restanten van de oude tijd korte metten werd gemaakt en er een rozentuin, met hier en daar een mooie nieuwe boom werd ingericht.

De oude muur zag dat allemaal gebeuren, maar had van de veranderingen heel wat te lijden. Al spoedig werd het poortje aan de oostkant dichtgemetseld en veranderde de grenslijn met de kinderboerderij. Er ontstond een vinnige discussie tussen enkele biologen en brave beheerders van de gemeente over de wenselijkheid om de muur regelmatig met hoge druk schoon te spuiten.

Ingzet van de discussie was de rijke begroeiing van de oude stenen met korstmossen, waarvan door een bekende specialist wel 35 soorten herkend werden. Dat waren in meerderheid wel soorten die de niet ingewijde passant eenvoudigweg niet kon zien of herkennen.

Een andere aanslag op de muur werd gepleegd door enkele grote coniferen die te dicht bij de poort aan de zuidkant stonden en die muur en poort ernstig bedreigden met hun opdringerige wortels. Midden boven de poort ontstond tenslotte een scheur, die in toenemende mate afbreuk deed aan de stabiliteit van de poort. En tenslotte ontstond er aan de oostkant van de muur een drukke praktijk van halen en brengen van groenafval uit heel Baarn, met gemeentelijke vrachtwagens en kleine kraantjes die soms niet zachtzinnig omgingen met de muur ter plaatse.

Foto boven: Om te voorkomen dat bij het rechtduwen de muur niet zou breken is er aan de buitenzijde een diepe gleuf gegraven voor minder weerstand.

Foto's rechts en rechts onder: Nadat de muur bij de kinderboerderij is rechtgeduwd worden de eerste voorbereidingsen getroffen voor het aanbrengen van de stempels aan het gedeelte van de muur in het Cantonspark.

Intussen was de muur wel bevorderd tot rijksmonument en dat bracht regelmatig visitaties van Monumentenzorg met zich mee. Dat resulteerde in een opdracht van deze Rijksdienst aan de gemeente, om de muur te restaureren.

Met dit proces is inmiddels een begin gemaakt. De Vrienden van het Cantonspark hebben deskundige adviezen ingewonnen en een vooraanstaande architect bereid gevonden om zijn kennis ter zake met ons en met de verantwoordelijke ambtenaren van Baarn te delen. Het resultaat was een plan tot herstel, waarop het moment van verschijnen van deze nieuwsbrief nog volop aan gewerkt wordt. Op verschillende

Er moest heel wat grond verzet worden om de wortels van de gekapte bomen te verwijderen.

plaatsen is de muur “terug in het lood” gezet met behulp van stempels en worden kapotte delen gerepareerd met oude stenen. Verroest ijzer van oude steunen wordt verwijderd en scheuren hersteld. De coniferen bij de grote poort zijn opgeofferd aan het proces van herstel en de boosdoeners: de grote wortelstelsels konden diep worden uitgegraven. Om de funderingen in de toekomst zo veel mogelijk stabiel te laten is er op enkele plaatsen een tegengewicht onder de grond geplaatst, zal er geen afval meer tegen de muur worden gestort en zal het pad dat nu vlak langs de muur loopt een stuk worden verlegd. Het kleine poortje, waardoor decennia lang de fytopathologen in en uit gingen is helemaal in ere hersteld. Door zorgvuldig snoeien zijn de grote vijg en de Campsis tegen de zuidelijke binnenmuur

gespaard gebleven en dit jaar alweer geweldig uitgelopen.

Zoals altijd bij zulke klussen ziet de muur en zijn directe omgeving er tijdens de werkzaamheden niet uit. Voeg daarbij nog de schade door de januari-storm aan de directe omgeving van de muur, én de noodzaak om enkele paden aan de zijde van de grote poort iets te verleggen, en de gefronste voorhoofden en opgetrokken wenkbrauwen van veel vaste bezoekers zijn verklaard. Wij zijn er overigens van overtuigd dat deze deskundig uitgevoerde restauratie in de loop van dit jaar zal resulteren in een muur die zijn monumentale status opnieuw voor vele tientallen jaren eer aan zal doen. In de volgende nieuwsbrief zult u een uitgebreidere reportage van de restauratie aantreffen.

